

۲۵۳۲۴۳۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بایسته های حقوق مالیه عمومی

www.ketab.ir

مولفین:

علی سلیمی

صدیقه یوسفی

ویراستار ادبی:

رخساره یزدانی پور قمبروانی

ویراستار فنی و حقوقی:

زهرا سلیمی

بهنام افشاری راد

سرشناسه	: سلیمی، علی ۱۳۴۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: بایسته‌های حقوق مالیه عمومی
مشخصات نشر	: تهران، کتاب آوا، ۱۴۰۳
مشخصات ظاهری	: ۴۹۴ ص
شناسه افزوده	: یوسفی، صدیقه ۱۳۵۷
شناسه افزوده	: ویراستار ادبی: یزدانی پور قمیوانی، رخساره
شناسه افزوده	: ویراستار فنی و حقوقی: سلیمی، زهرا ۱۳۷۵ - افشاری‌راد، بهنام ۱۳۶۵
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۷۶۱-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: حقوق مالیه عمومی
رده بندی کنگره	: ۷/۱۴۷BP
رده بندی دیویی	: ۳۰۷/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۰۳۱۸۶۸

بایسته‌های حقوق مالیه عمومی

انتشارات کتاب آوا

مؤلفین:	علی سلیمی - صدیقه یوسفی
ویراستار ادبی:	رخساره یزدانی پور قمیوانی
ویراستار فنی و حقوقی:	زهرا سلیمی - بهنام افشاری راد
ناشر:	کتاب آوا
نوبت چاپ:	اول - ۱۴۰۳
شمارگان:	۳۰۰ نسخه
قیمت:	۳۳۰,۰۰۰ تومان
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۷۶۱-۳

نشانی مرکز پخش: تهران، خیابان انقلاب، خ ۱۲ فروردین، بن‌بست حقیقت، پلاک ۴، طبقه دوم
شماره تماس: ۶۶۴۶۷۱۵۰

نشانی مرکز پخش: تهران - خیابان انقلاب - خیابان فخررازی - تقاطع ژاندارمری پلاک ۷۱/۱
شماره‌های تماس: ۶۶۹۷۴۶۴۵ - ۶۶۹۷۴۱۳۰ - ۶۶۴۰۷۹۹۳ - ۶۶۴۱۶۰۰۴ - ۶۶۴۱۶۰۰۷ - ۶۶۴۱۶۰۰۷

www.avabook.com avabook_kazemi@yahoo.com

فروشگاه کتاب آوا: اسلام‌شهر، خیابان صیاد شیرازی (خیابان دانشگاه) جنب فرمانداری
تلفن: ۵۶۳۵۴۶۵۱

هرگونه تکثیر این اثر از طریق ارسال یا بارگذاری فایل الکترونیکی، یا چاپ و نشر کاغذی آن بدون مجوز ناشر، به هر شکل، اعم از فایل، سی‌دی، افست، ریسوگراف فتوکپی، زیراکس یا وسایل مشابه، به صورت متن کامل یا صفحاتی از آن، تحت هر نام اعم از کتاب، راهنما، جزوه، یا وسیله کمک آموزشی، در فضای واقعی یا مجازی، و همچنین توزیع، فروش، عرضه یا ارسال اثری که بدون مجوز ناشر تولید شده، موجب پیگرد قانونی است.

با توجه به توسعه زندگی اجتماعی و اقتصادی و سیاسی اشخاص، انواع کار و فعالیت های سازمان های اداری و ماموریت ها و وظایف دولتها هم متنوع شده و روابط مالی و پولی اشخاص حقوقی، حقوق عمومی و اشخاص حقوقی، حقوق خصوصی با سازمانهای اداری، با مفاهیم جدید و پیچیده ای از حقوق عمومی به ویژه در حوزه حقوق مالیه عمومی، خالصه در حقوق مالیاتی مواجه شده است.

نظریه ارتباط تنگاتنگ وظایف و مسئولیتهای دولت با حقوق مالیه عمومی، همواره همراه با تغییر و تحول نقش و کار کرد دولت در حال تحول است. مهمترین وجه این دگرگونی در حوزه تأسیس و اصلاح قوانین و مقررات اتفاق می افتد که در کشور ایران تجلی بیشتری دارد. این وضعیت ایجاب می کند که توجه بیشتری در تألیف کتاب در حوزه حقوق مالیه عمومی می طلبد.

با عنایت به تحولات قانونی اثر بر ویژه مصوب دائمی قانون مالیات برارزش افزوده مصوب ۱۴۰۰/۳/۱۲ و همچنین قانون اصلاح قانون مالیات های مستقیم و تدوین شیوه نامه جدید آیین دادرسی مالیاتی و قانون پایانه های فروشگاهی و سامانه مودیان مصوب ۱۳۹۸/۷/۲۱، می توان از مهم ترین جلوه های تحولات قانونی یاد کرد. با توجه به روند رو به گسترش شمار مودیان مالیاتی در سال های اخیر و افزایش فهم درآمدهای مالیاتی دولت در قوانین بودجه ای سالانه ی کل کشور، لزوم آگاهی وکلا، کارشناسان، حسابداران، حسابرسان و مشاوران مالیاتی، قضات را در سال مالیاتی و دانشجویان دوستدار حقوق مالیه عمومی و حقوق مالیاتی و همچنین به دلیل عدم راه اندازی رشته «حقوق مالیاتی» در دانشگاه های ایران، ادبیات حقوقی کافی درباره حقوق مالیاتی در دسترس علاقه مندان و دوستداران و نیاز مندان این شاخه از حقوق نبوده است.

با وجود کتاب هایی که اساتید و محققین محترم به ویژه اساتید فرهیخته و فرزانه جنابان آقایان ۱- دکتر محمد امامی ۲- دکتر ولی رستمی ۳- دکتر لطفعلی بخشی ۴- دکتر سید احمد حبیب نژاد- ۵- دکتر ابوالفضل رنجبری که همگی از اساتید توانا بوده در حوزه حقوق مالیه عمومی به رشته تحریر در آورنده اند. و جزء آثار فاخر و از ارزش بالایی برخوردار می باشند و مورد استفاده علاقه مندان قرار می گیرد.

ولی تاکنون هیچ کتابی در حوزه حقوق عالیه عمومی به مباحث مالیاتی و بودجه ای به صورت یک اثر واحد و منظم به مباحث تنوری - کاربردی و آیین دادرسی مالیاتی و دیوان محاسبات کشور و مجموعه قوانین و مقررات مرتبط با آن اثر نموده است.

و یا بعضی از آثار به دلیل عدم هم سویی با تغییرات و تحولات جدید به ویژه در حوزه های حقوق مالیاتی و آیین دادرسی مالیاتی، این آثار در حوزه حقوق مالیه عمومی، بیشتر تک بعدی یا در زمینه مفاهیم و مبانی بوده یا به صورت کلیشه ای و کم محتوا صرفاً جنبه تجاری و اغوا کننده ای داشته اند که ضرورت تألیف و تدوین کتابی متناسب با تحولات و با بیان علمی - کاربردی و بی پیرایه و مطابق با سر فصل درس حقوق عالیه عمومی و حقوق مالی، بیش از پیش ایجاب کرده است و با استعانت به خداوند منان و استفاده از قوانین و مقررات عالی مالیاتی، پولی و محاسباتی و حقوقی و کتاب های موجود، کتابی که پیش رو دارید به رشته تحریر درآمد تا پاسخگوی نیاز علاقه مندان باشد.

از علل مهم تألیف و تدوین و مبنای این اثر، علاوه علمی و کاربردی بودن مباحث، نگرانده با بهره مندی و استفاده (شکلی و محتوایی) از کتاب حقوق عالیه عمومی اساتید ارزشمند و فرهیخته جنابان آقایان: ۱- دکتر لطفعلی بخشی - ۲- دکتر محمد امامی - ۳- دکتر ولی رستمی - ۴- دکتر ابوالفضل رنجبری - ۵- دکتر سید احمد حبیب نژاد - ۶- آقای محسن طاهری تازی - ۷- دکتر رضا ولی زاده و همچنین تقریرات دوره کارشناس ارشد و دکتری خود و یادداشت هایی که طی سال های تدریس برای درس حقوق مالیه عمومی در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری، داشته ام. این کتاب به عنوان منبع اصلی درس حقوق مالیه عمومی در مقطع کارشناسی برای دانشجویان - رشته های حقوق و نیز به عنوان منبع کمکی در درس حقوق و اقتصاد در کارشناسی حقوق و درس حقوق مالی در کارشناسی ارشد حقوق عمومی و درس حقوق عمومی اقتصادی در مقطع دکتری حقوق عمومی و استفاده تخصصی برای وکلا، قضات، حسابداران، حسابرسان و کارشناسان رسمی دادگستری و فعالین اقتصادی در بخش خصوصی و شاغلین در بخش عمومی فراهم آمده است.

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار
۵	بخش اول: مبانی، کلیات و مباحث مقدماتی حقوق مالیه عمومی
۶	فصل اول - اهمیت مالیه عمومی
۶	مقدمه
۱۱	فصل دوم - مفاهیم
۱۱	مبحث اول - مفهوم شناسی حقوق
۱۱	مبحث دوم - مفهوم شناسی مالیه
۱۳	مبحث سوم - وجه تمایز و تشابه مالیه عمومی با مالیه خصوصی
۱۳	گفتار اول - تفاوت مالیه عمومی با مالیه خصوصی
۱۷	گفتار دوم - وجه تشابه مالیه عمومی با مالیه خصوصی
۱۷	مبحث چهارم - مقایسه و ارتباط مالیه عمومی با سایر علوم
۲۰	فصل سوم - مباحث
۲۰	مبحث اول - اهداف اقتصادی مالیه عمومی
۲۱	مبحث دوم - اهداف و وظائف دولت‌ها
۲۴	مبحث سوم - نظریه شکست بازار و انتخاب عمومی
۲۴	گفتار اول - نظریه شکست بازار
۲۴	گفتار دوم - نظریه انتخاب عمومی یا شکست دولت
۲۸	فصل چهارم - تاریخچه و تحولات علم مالیه عمومی
۲۸	مبحث اول - دوره باستان
۳۰	مبحث دوم - دوره مکاتب
۳۰	گفتار اول - مکتب سوداگران یا مرکانتیلیست‌ها
۳۱	گفتار دوم - مکتب طبیعیون یا فیزیوکرات‌ها
۳۲	گفتار سوم - مکتب کلاسیک
۳۳	گفتار چهارم - مکتب سوسیالیسم
۳۴	مبحث سوم - دوره کینز و هایک
۳۴	۱- کینز
۳۵	۲- هایک

۳۸۷	اصل انعطاف پذیری
۳۸۷	اصل قانونی بودن
۳۸۸	اصل تحدیدی بودن هزینه‌ها
۳۸۸	اصل تخمینی بودن درآمدها
۳۸۹	اصل تعادل بودجه
۳۹۰	اصل تقدم درآمد بر هزینه
۳۹۱	گفتار دوم- اصول جدید بودجه‌ریزی
۳۹۱	اصل شفافیت
۳۹۲	اصل پاسخگویی
۳۹۲	اصل ثبات
۳۹۲	اصل عملکرد (کارایی، صرفه‌جویی و اثربخشی)
۳۹۳	گفتار سوم- نقش بودجه در اقتصاد کشورها
۳۹۳	۱- ایجاد رونق بعد از رکود اقتصادی
۳۹۳	۲- مقابله با تورم
۳۹۴	۳- کاهش نابرابری درآمدها
۳۹۴	۴- کمک به موازنه پرداخت‌ها
۳۹۴	گفتار چهارم- کسر بودجه و راه‌های جبران آن
۳۹۵	۱- صرفه‌جویی در هزینه‌های دولتی و کوچک‌سازی دولت
۳۹۵	۲- چاپ اسکناس
۳۹۶	۳- قرضه خارجی
۳۹۷	۴- قرضه داخلی
۳۹۷	گفتار پنجم- روش‌های بودجه‌ریزی
۳۹۸	بند اول- بودجه‌ریزی سنتی (متداول)
۳۹۸	بند دوم- بودجه‌ریزی برنامه‌ای
۳۹۹	بند سوم- بودجه‌ریزی بر مبنای صفر
۴۰۰	بند چهارم- بودجه‌ریزی عملیاتی
۴۰۲	بند پنجم- بودجه‌ریزی افزایشی
۴۰۳	فصل دوم- ساختار و اهداف نظام حقوق بودجه (تهیه، تنظیم، پیشنهاد و تصویب بودجه)
۴۰۳	مبحث اول- سابقه تاریخی بودجه‌ریزی در ایران
۴۰۴	دستگاه‌های بودجه‌ریزی در ایران
۴۰۶	مبحث دوم- تهیه و پیشنهاد بودجه
۴۰۶	گفتار اول- تهیه و تنظیم بودجه در دولت
۴۰۶	۱- صلاحیت فوه مجریه

۴۰۷	۲- شیوه تدوین بودجه
۴۰۸	گفتار دوم تصویب بودجه
۴۰۸	بند اول صلاحیت قوه مقننه
۴۰۸	بند دوم - مراحل تصویب بودجه
۴۱۰	بند سوم - قانون بودجه
۴۱۱	بند چهارم - ماهیت حقوقی قانون بودجه
۴۱۲	بند پنجم - ویژگی‌های قانون بودجه
۴۱۲	۱- ویژگی‌های کلی قانون بودجه
۴۱۳	۲- ویژگی‌های قانون بودجه در ارتباط با مصارف بودجه (هزینه‌های عمومی)
۴۱۴	۳- ویژگی‌های قانون بودجه در ارتباط با منابع بودجه (درآمدهای عمومی)
۴۱۵	بند ششم - رابطه قانون بودجه با قوانین برنامه توسعه
۴۱۶	گفتار سوم - اجرای بودجه
۴۱۶	بند اول - مراحل مقدماتی اجرای بودجه (عمومی اجرای بودجه)
۴۱۷	الف - ابلاغ بودجه توسط رئیس جمهور
۴۱۷	ب - تخصیص اعتبار
۴۱۸	ج - تبادل (مبادله) موافقتنامه
۴۱۸	بند دوم - مراحل تفصیلی اجرای بودجه
۴۱۸	۱- اجرای بودجه از لحاظ اداری
۴۱۹	الف - تشخیص
۴۱۹	ب - تأمین اعتبار
۴۱۹	ج - تعهد
۴۲۰	د - تسجیل
۴۲۱	ه - حواله
۴۲۲	۲- اجرای بودجه از لحاظ حسابداری «عمل پرداخت»
۴۲۳	الف - پرداخت نقدی
۴۲۳	ب - پرداخت به وسیله چک
۴۲۳	ج - پیش پرداخت و علی الحساب
۴۲۵	بند سوم - خزانه کل کشور
۴۲۸	گفتار چهارم - نظارت بر اجرای بودجه
۴۲۸	بند اول - مفهوم نظارت
۴۳۰	بند دوم - انواع نظارت (فرآیند نظارت)
۴۳۰	الف - نظارت اداری
۴۳۲	۲- نظارت ضمن خرج

۴۳۲	ب- نظارت پارلمانی (قانونی)
۴۳۲	۱- نظارت قانونی طی سال مالی
۴۳۳	۲- نظارت قانونی پس از پایان سال مالی (لایحه تفریع بودجه)
۴۳۹	۳- دیوان محاسبات
۴۳۹	وظایف دیوان محاسبات کشور
۴۴۰	سازمان و تشکیلات دیوان محاسبات کشور
۴۴۱	صلاحیت هیات های مستشاری دیوان محاسبات کشور
۴۴۲	آیین دادرسی در هیات های مستشاری
۴۴۵	اجرای احکام دیوان محاسبات
۴۴۵	ماهیت و قلمرو کنترل قضائی
۴۴۸	ج- نظارت قضایی
۴۴۸	سازمان بازرسی کل کشور
۴۴۹	وظایف و اختیارات سازمان بازرسی کل کشور:

۴۵۱	فهرست منابع
-----	-------------------

با درود و تقدیرم احترام و ادب به شما که ملاحظه کننده به این نوشتار می باشید

امروز دنیا شاهد تحولات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی گسترده و بیداری و آگاهی ملت ها، گسترش و مسائل ارتباط جمعی و اینترنت، افزایش نقش مردم در انتخاب و اداره حکومت و روند رو به گسترش حقوق اقتصادی و اجتماعی مردم در اکثر کشورهای جهان است.

دولت ها وظائف گسترده و روزافزونی را در بهبود زندگی مردم و اقتصاد جامعه به عهده دارند که با وظایف یکصد سال قبل آنها قابل مقایسه نیست. این گستردگی و تنوع وظایف، علاوه بر افزایش شدید مخارج دولتها، روشهای کسب درآمدها و هزینه را نیز بسیار تخصصی نموده است. دخل خرج، دولت و آثار تبعات آن بر کل اقتصاد جامعه، بحث عنوان مالیه عمومی بررسی می شود.

مالیه عمومی درباره ی درآمدها و هزینه های عمومی و بحث مالی های مالی دولت بحث می کند که واجد دو جنبه اقتصادی و حقوقی است چرا که کثرت قوانین و مقررات مالی و محاسباتی گویای این واقعیت است که در بررسی موضوعات این علم به جنبه های حقوقی آن نیز توجه شده و قانون گذاران و مجریان قانون و برنامه ریزان نیز ضرورت دارد که با ابزار و فنون مالیه عمومی علم و آگاهی داشته باشند. قلمرو علم مالیه عمومی به نقش دولت در زندگی اقتصادی و اجتماعی بستگی دارد و مطالعه آن همگام با رشد فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی دولت تکامل یافته است و مشکلات اقتصادی زمینه را برای دخالت دولت در امور اقتصادی فراهم نمود، حتی دولتهای امروزی در جهت تعدیل ثروت ها و درآمدها اقدام می نمایند و بعضاً مالکیت تمام یا قسمتی از منابع تولید و سرمایه ها را به خود منتقل می کنند.

دولت وظایفی چون برقراری نظم و امنیت، حفظ استقلال، اشاعه مبانی حاکمیت قانون و تأمین کالاهای عمومی دارد. انجام دادن این وظایف و محدودیت منابع دولتی، دولت ها را به برنامه ریزی برای رسیدن به این اهداف و مشخص کردن اینکه در دوره های معین و محدود چه کالاها و

خدماتی، به چه مقدار، برای چه کسی و با چه اولویت هایی باید تولید کنند و صنایع مالی آن را چگونه و به چه مقدار باید کسب کنند، ملزم می کند.

این فرآیند بودجه ریزی دولتی نامیده می شود. بنابر این، بودجه، برنامه مالی مأموریت ها و وظایف دولت بوده و یک ابزار سیاست گذاری است که دولت وظایف و مأموریت های خود را از طریق آن انجام می دهد. مفهوم ساده ای که از بودجه به ذهن می رسد عبارت است از سندی که نشان دهنده هزینه و درآمد دولت طی یک سال باشد.

یکی از مهمترین ارکان اقتصادی کشور «مالیات» می باشد. مالیات را به صورت زیر می توان تعریف نمود: «مالیات عبارت از سهمی است که به موجب اصل تعاون ملی و طبق مقررات موضوعه هر یک از افراد کشور موظف است از درآمد یا دارائی خویش به منظور تامین هزینه های عمومی و حفظ منافع اقتصادی، سیاسی و اجتماعی کشور بر حسب توان و استطاعت مالی خود به خزانه دولت پرداخت» و به اعتقاد نگارنده، مالیات سالم ترین خونی است که در شریان های اقتصاد کشور جریان دارد.

علی رغم این که قریب به صد و هشتاد سال است از تدوین قانون مالیات ها گذشته است، ولی کتابی که مواد قانونی مالیات ها را تفسیر کرده و عبارات حقوقی آن ها را توضیح دهد، وجود ندارد.

بدیهی است که بدون شناخت و اطلاع از مباحث ها و واژه های حقوقی در حوزه مالیات ها، نمی توان قانون مالیات ها را به خوبی درک کرد. از طرف دیگر حقوق مالیات ها مملو از عبارات حقوقی، بالاخص حقوق خصوصی است، اگر چه حقوق مالیات ها شاخه ای از حقوق عمومی است ولی از نظر فنی قربت آن به حقوق خصوصی هم است چرا که درآمد، محصول روابط اجتماعی افراد جامعه است و آن نیز در حقوق خصوصی مورد مطالعه قرار می گیرد. به عنوان مثال منابع مالیاتی از مباحث حقوق خصوصی است. در حقیقت شناخت درآمد و دارائی که موضوع بحث حقوق مالیات ها است از موضوعات مورد بحث حقوق خصوصی است. با توجه مراتب مذکور، در کتاب حاضر حقوق مالیات ها از دو بعد حقوق خصوصی و حقوق عمومی توجه ویژه شده است.

پرداخت مالیات، یکی از مصادیق آشکار مشارکت اقتصادی شهروندان در تأمین و برآوردن هزینه های همگانی حکومت و دولت به شمار می آید. بی گمان، منبع، مالی نقدی به نام «مالیات» ابزاری است. برای گسترش آموزش، سالم سازی محیط زیست، برپایی عدالت اجتماعی.